

ПАМІЖ НАРВАЙ І БУГАМ...

У артыкуле „Українскі рух паміж Бугам і Нарвай“ К. Расінскага („Kurier Podlaski“, № 15 (1989) закрануты некаторыя праблемы фарміравання нацыянальнай свядомасці праваслаўнага насельніцтва Беласточчыны, а перш за ўсё на землях між Бугам і Нарвай, дзе дамінуе „гаворка, маючая ўласцівасці ўкраінскай мовы“, і дзе нацыянальная свядомасць праваслаўнага насельніцтва ўсё яшчэ слаба ўмацавана, а то і зусім неакрэслена.

Для даволі шырокага ўжо ўмацавання на гэтай тэрыторыі беларускай нацыянальнай свядомасці рашаючае значэнне мела дзейнасць КПЗВ, „Грамады“ і факт прыналежнасці яе ў 1939-1941 гадах да БССР, а таксама, калі спасылання на даўнейшую гісторыю — прыналежнасць Падлянскага ваяводства перад Люблінскай уніяй да Вялікага княства Літоўскага, большасць насельніцтва якога складалі беларусы і ў якім беларуская мова была мовай дзяржаўнай. Пасля уніі і потым, пасля падзеяў Рэчыспасалітай, праваслаўная (і уніяцкая) частка Падляшша мела цягу да Беларусі (або Заходняй Беларусі), была яе заходнім рубяжом.

З двух галоўных фактараў, фарміруючых нацыю (мова і гісторыя) гісторыя рашуча сведчыць аб беларускасці праваслаўнага насельніцтва зямель між Бугам і Нарвай. Таксама тэрытарыяльныя і эканамічныя вузлы былі і ёсць больш моцныя з Беларуссю, чым з Украінай.

А ўсё ж гістарычная супольнасць гэтай зямлі з Беларуссю не ўмацавана дастаткова ў свядомасці праваслаўнага насельніцтва. У далёкім і бліжнім мінулым зроблена вельмі многа, каб пазбавіць беларусаў іх праўдзівай гісторыі. Толькі цяпер, у

час перабудовы, сітуацыя ў гэтым аспекце можа паляпшыцца. Цяпер можа дайсці да большага голасу моўны фактар фарміравання нацыянальнай свядомасці. І хоць у мінулым, напрыклад, у даваенны перыяд даволі экспансіўны ўкраінскі нацыянальны рух не мог пахваліцца на гэтых землях ніякімі дасягненнямі, дык цяпер факт утварэння пяці ўжо гурткоў УГКТ гаворыць аб новай нацыянальнай сітуацыі.

Паколькі не ўсе праваслаўныя ўжо вызначылі сябе як палякаў або беларусаў, той, хто самавызначаецца цяпер як украінец, не заўсёды выракаецца беларускасці (ці нядаўна набытай польскасці). Але і так бывае. Прызнаючы права кожнага на нацыянальнае самавызначэнне, ніякіх учынкаў людзей у гэтай галіне нельга апэньваць адмоўна! Для мяне ўсё ж найбольш пераконваючымі застаюцца гістарычныя вузлы Падляшша з Вялікім княствам Літоўскім (чытай: Беларуска-літоўскім), нягледзячы на ранейшую вальнскую іх каланізацыю і кароткую сувязь з Галіцкай Руссю і Уладзімірскім княствам.

Беларуска-ўкраінскае спаборніцтва на гэтых землях мае другараднае значэнне, паколькі галоўным працэсам з'яўляецца тут добраахвотная паланізацыя, за якой і побач з якой будзе ісці каталіцызацыя. Услед за гэтым царква пераходзіць з рускай мовы ўсё часцей на польскую якая, дарэчы, становіцца бліжэйшай і веруючым беларусам ці ўкраінцам. У супрацьлегласць каталіцызму, які ў Беларусі адыграў важную ролю ў паланізацыі беларусаў-католікаў, праваслаўная царква ў Польшчы не адыгрывае, на жаль, значнай ролі нават у нацыянальным усведамленні праваслаўнага насельніцтва ўсходнеславянскага паходжання, для якога натуральным працэсам павінен быць выбар беларускай або ўкраінскай нацыянальнасці.

А. Л.